

Τα σημεία στίξης(1)

Το κόμμα (,) σημειώνεται:

Μετά από λέξεις, προτάσεις και φράσεις. Δηλώνεται στον αναγνώστη ότι στο σημείο αυτό θα πρέπει να σταματήσει η ανάγνωση λιγότερο από ό,τι στην άνω τελεία, π.χ. *Το κόμμα χωρίζει λέξεις, προτάσεις, φράσεις.* Πιο συγκεκριμένα χωρίζονται με κόμμα:

- ✓ α) Όμοιοι όροι, δηλαδή υποκείμενα, αντικείμενα, κατηγορούμενα, προσδιορισμοί, ρήματα που έχουν το ίδιο υποκείμενο, όταν είναι ασύνδετα κ.λπ.: π.χ. *Η Ειρήνη πήρε μαζί της τα σεντόνια, τα μαξιλάρια, τις κουρτίνες και τις κουβέρτες.*
- ✓ β) Οι μετοχικές προτάσεις, όταν είναι επεξηγήσεις ή όταν είναι πολύ μεγάλες.
- ✓ γ) Η παράθεση και η επεξήγηση, π.χ. *Ο νομάρχης μας, ο κ. Γεωργίου, επισκέφθηκε το σχολείο μας.*
- ✓ δ) Η κλητική προσφώνηση. π.χ. *Ανέβασες, Λευτέρη, το κουτί στον πρώτο όροφο;*
- ✓ ε) Τα αρνητικά ή βεβαιωτικά μόρια και επιρρήματα στην αρχή της πρότασης.
- ✓ στ) Οι αντιθετικές προτάσεις, π.χ. *αλλά.*
- ✓ ζ) Οι δευτερεύουσες από τις κύριες προτάσεις, εκτός εάν αποτελούν αντικείμενο ή υποκείμενο ρήματος. Συγκεκριμένα χωρίζονται:

1. οι αιτιολογικές (γιατί, επειδή, διότι,)
2. οι αποτελεσματικές(συμπερασματικές) (ώστε)
3. οι υποθετικές (αν)
4. οι εναντιωματικές (αν και)
5. οι χρονικές (όταν, αφού, ...)
6. οι τελικές (εκτός όταν εισάγονται: α) με το να και β)το για να, όταν το νόημά τους συνδέεται στενά με το νόημα της κύριας πρότασης, π.χ. *Έτρεξε για να τον προλάβει)*
7. οι αναφορικές προσθετικές, που δεν είναι απαραίτητο συμπλήρωμα της κύριας

⇒ Δε χωρίζονται:

1. οι ειδικές (εκτός αν είναι επεξήγηση ή βρίσκονται πριν από την κύρια)
2. οι πλάγιες ερωτήσεις (εκτός αν βρίσκονται πριν από την κύρια)
3. οι διστακτικές/ ενδοιαστικές
4. οι αναφορικές προσδιοριστικές, που είναι απαραίτητο συμπλήρωμα της κύριας

⇒ Πριν από το και σημειώνεται κόμμα: α) Όταν μεσολαβεί δευτερεύουσα πρόταση. β) Όταν το και ενώνει όλα τα προηγούμενα με το παρακάτω ή ενώνει με διαφορετικό τρόπο. γ) Όταν ευκολύνεται το σωστό διάβασμα.

Το θαυμαστικό (!) σημειώνεται:

- ✓ Σε προστακτικές, π.χ. *Βάλε και λίγο κόκκινο!*
- ✓ Σε προσφώνηση προσώπων(ελλειπτική πρόταση), π.χ. *Γιάννη!*
- ✓ Μετά από τα επιφωνήματα και μετά από φράσεις που εκφράζουν θαυμασμό, έκπληξη και έντονο ευχάριστο ή δυσάρεστο συναίσθημα, π.χ. *Αχ! Έγινε η αυλή πολύ ωραία. Τι πλημμύρα κι αυτή! Μακάρι! Ντροπή σου!*
- ✓ Σε προτάσεις ερωτηματικού τύπου, αλλά στην πραγματικότητα επιφωνηματικές, π.χ.: *Πού καταντήσαμε! Και πιστεύεις κι εσύ τέτοια πράγματα!*
 - Ύστερα από ερωτηματικό ή θαυμαστικό αρχίζουμε με κεφαλαίο γράμμα, εκτός αν η φράση συνεχίζεται, π.χ. *Τι κρίμα! Η Στέλλα έφυγε, αλλά Πού πήγες; με ρώτησε με αυστηρό ύφος. Αχ! έκανε με ανακούφιση.*
 - Το θαυμαστικό σημειώνεται μέσα στα εισαγωγικά, όταν ανήκει στα λόγια που κλείνονται σ' αυτά, και έξω από αυτά, όταν ανήκει στο κείμενο που εισάγει τα ξένα λόγια, π.χ.: *«Ζήτη η Ελλάδα!» βροντοφώναξε.— Και ποιος δε θυμάται του Λεωνίδα το «μολών λαβέ»!*
 - Όταν η επιφωνηματική πρόταση αρχίζει από επιφώνημα, παραλείπουμε συνήθως από αυτό το θαυμαστικό: *Αχ, και να φυσούσε λίγο!*

⇒ **Θαυμαστικό μέσα σε παρένθεση (!)**, όταν δηλώνεται θαυμασμός ή έκπληξη για τα λεγόμενα ή γραφόμενα ενός τρίτου προσώπου, ειρωνεία ή για να υπογραμμιστεί κάτι απίστευτο ή ανόητο, π.χ.: *Λέει πως ανέβηκε σε μια ώρα(!) στον Όλυμπο.— Η Σούλα είναι σπουδαία(!) νοικοκυρά. - Ο υπουργός Γεωργίας υποσχέθηκε στους αγρότες παραγραφή όλων των δανείων (!).*

Η διπλή τελεία ή δίστιγμο(:) σημειώνεται:

- ✓ α) Μπροστά από ένα παράθεμα που περιέχει τα λόγια κάποιου, όπως ακριβώς τα είπε. Σε αυτήν την περίπτωση το παράθεμα κλείνεται σε εισαγωγικά, π.χ. *Μπήκε με ταχύτητα στην αίθουσα και φώναξε: «Θα πάμε εκδρομή».*
- ✓ β) Μπροστά από όρους που απαριθμούνται (κατάλογοι), π.χ. *Οι νομοί της δυτικής Μακεδονίας είναι τέσσερις, οι εξής: των Γρεβενών, της Καστοριάς, της Κοζάνης και της Φλώρινας.*
- ✓ γ) Μπροστά από προτάσεις που επεξηγούν τα προηγούμενα ή είναι αποτέλεσμα των προηγούμενων, π.χ.:
 - *Η έκθεση έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους φιλότιχους, αλλά και για τους καλλιτέχνες: συνδέεται με ζητήματα που αφορούν στην εκπαιδευτική και τη θεσμική εμπλοκή των καλλιτεχνών.*
 - *Το παλικαράκι παθιάστηκε τόσο πολύ, ώστε δημιούργησε στον κήπο του μια αυτοσχέδια βαλβίδα και προπονούταν με τις ώρες: δύο χρόνια αργότερα ήταν αυτός ο παγκόσμιος πρωταθλητής της σφαίρας.*
- ✓ δ) προκειμένου να διακρίνει το θέμα από το σχόλιο σε κείμενο με επιγραμματικό χαρακτήρα, π.χ., *Α' βραβείο: ένα ταξίδι τριών ημερών στη Ρώμη*
- ✓ γ) Στο τέλος φράσης που προαναγγέλλει γνωμικό ή παροιμία, π.χ. *Να έχεις πάντα στο μυαλό σου την παροιμία: κάνε το καλό και ρίξ' το στο γιαλό.*

⇒ Η λέξη που ακολουθεί τη διπλή τελεία γράφεται με κεφαλαίο, όταν η διπλή τελεία έχει θέση τελείας και με μικρό, όταν η φράση που περιέχεται σε εισαγωγικά αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της πρότασης.

Η παρένθεση () σημειώνεται:

- ✓ για να περιλάβει μια λέξη ή μια φράση που επεξηγεί ή συμπληρώνει τα προηγούμενα και η οποία θα μπορούσε να παραλειφθεί χωρίς να αλλάξει το συνολικό νόημα της περιόδου, π.χ. *Οι θεωρητικές επιστήμες (Φιλοσοφία, Θεολογία, Νομική κ.ά.) αντιδιαστέλλονται προς τις θετικές.*
- ✓ για να δηλωθούν παραπομπές, π.χ. *Στον Παπαδιαμάντη «φύση και άνθρωπος αλληλοεξαρτώνται και αλληλοεπηρεάζονται» (Κυριάκος Πλησής, Προσεγγίσεις; Λογοτεχνικά δοκίμια για 12 Νεοέλληνες Συγγραφείς, «Αστήρ» Αλ. και Ε. Παπαδημητρίου, 1955).*

Τα αποσιωπητικά (...) σημειώνονται:

- ✓ για να δηλωθεί παράλειψη λόγου, γιατί μπορεί να εννοηθεί εύκολα από τον αναγνώστη, π.χ. *Είχα στην τρίτη τάξη έναν δάσκαλο που συνεχώς επαναλάμβανε την παροιμία: άνθρωπος αγράμματος ...*
- ✓ για να δηλωθεί ένα υπονοούμενο, το οποίο πρέπει να συμπεράνει ο αναγνώστης, π.χ., *Ο υπουργός δεν παρέστη στα εγκαίνια ...*
- ✓ για να δοθεί έμφαση σε έναν όρο που ακολουθεί, (όπως στην παύση της ομιλίας), π.χ. *Οι πορτοκαλιές πινακίδες έγιναν ... μαύρες.*
- ✓ μέσα σε **αγκύλες** ([...]), όταν παραλείπεται μέρος ενός κειμένου άλλου συγγραφέα ή πηγής που παρατίθεται σε εισαγωγικά.

⇒ Οι σημειούμενες τελείες είναι πάντα **τρεις**.

Η διπλή παύλα (- ... -) σημειώνεται:

Για να απομονώσουμε παρενθετική λέξη, φράση ή πρόταση που εξηγεί, σχολιάζει ή συμπληρώνει τα γραφόμενα, όταν θεωρείται τόσο **σημαντική**, ώστε να μην μπορεί να χρησιμοποιηθεί παρένθεση, ενώ το κλείσιμό της σε κόμματα θα δημιουργούσε ασάφεια. Συνήθως, δηλαδή, τα στοιχεία που κλείνονται σε παύλα θεωρούνται από τον γράφοντα σημαντικότερα από αυτά που κλείνονται σε παρένθεση. π.χ. *Είναι ανάγκη να συνειδητοποιηθεί – όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας – ότι με τη ζωή αυτή η επικοινωνία εμφανίζεται, για το ορατό τουλάχιστον μέλλον, ανέφικτη.*

⇒ Συχνά τίθεται ζήτημα επιλογής μεταξύ παύλας και κόμματος. Η παύλα διευκολύνει τον αναγνώστη να διακρίνει ότι τα στοιχεία πριν και μετά το παρενθετικό τμήμα της πρότασης αποτελούν ενιαίο σύνολο. π.χ. *Καταδίκασε την – κατά τα άλλα θεμιτή – πολιτική του υπουργείου.* Αντίθετα η χρήση του κόμματος σ' αυτήν την περίπτωση δυσκολεύει την ανάγνωση: *Καταδίκασε την, κατά τα άλλα θεμιτή, πολιτική του υπουργείου.*

Τα εισαγωγικά (« ») σημειώνονται:

- ✓ α) Στην αρχή και στο τέλος ενός παραθέματος, στο οποίο περιέχονται τα λόγια κάποιου, όπως ακριβώς τα διατύπωσε, π.χ. *Ο πατέρας του τού είπε κοφτά: «Δύναμή σου είναι το μυαλό σου. Κοίταξε να το εκμεταλλευτείς».*
- ✓ β) Σε ειδικούς όρους και επωνυμίες, τίτλους βιβλίων, εφημεριδών, πλοίων, κ.λπ., π.χ. *Το αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος» είναι από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης.*
- ✓ γ) Σε ειδική ή μεταφορική χρήση ορισμένων λέξεων ή φράσεων.
- ✓ δ) σε ρητά, φράσεις, κ.λπ. που δεν ανήκουν στη συνηθισμένη γλώσσα.
 - ⇒ Στην περίπτωση που χρειάζονται εισαγωγικά μέσα σε κείμενο που είναι σε εισαγωγικά, τότε χρησιμοποιούνται τα "διπλά κόμματα".
 - ⇒ Τα εισαγωγικά δε χρειάζονται σε λέξεις που τυπώνονται με διαφορετικούς χαρακτήρες.
 - ⇒ Η τελεία, η άνω τελεία αλλά και το κόμμα σημειώνονται έξω από τα εισαγωγικά, ενώ το ερωτηματικό και το θαυμαστικό μέσα σε αυτά, εκτός αν τα συγκεκριμένα σημεία στίξης δεν ανήκουν στο κείμενο που βρίσκεται μέσα στα εισαγωγικά, οπότε σημειώνονται έξω από αυτά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Να βάλετε τα σημεία στίξης

1. Ο Διονύσιος Σολωμός ο εθνικός μας ποιητής είπε το έθνος πρέπει να μάθει να θεωρεί εθνικό ό,τι είναι αληθινό
2. Ο Χαρούν Ταζιέφ ο μεγαλύτερος σύγχρονος ηφαιστειολόγος σε μια τελευταία του τηλεοπτική συνέντευξη όταν τον ρώτησαν τι τον έκανε να γυρίζει στα βουνά και να καταλήξει να εξερευνά και να μελετά τα ηφαίστεια αποκρίθηκε τα βιβλία που διάβαζα όταν ήμουν μικρός κι ιδιαίτερα αυτά του Ιουλίου Βερν.
3. Τα πεθαμένα φύλλα όταν χάνονται σκόρπια στο χώμα παίρνουν μέρος στη ζωή του δάσους.
4. Ο νους ζητάει παντοτινά τις λέξεις του στους ήχους και στη σιωπή του όπως ο ουρανός στη σκοτεινιά και στο φως του.
5. Η Αφροδίτη η θεά της ομορφιάς αναδύθηκε από τα κύματα της θάλασσας.
6. Το δράμα των απικιστών και των καθαρολόγων είναι ότι ήταν τόσο στενά προσηλωμένοι και αφοσιωμένοι στα αρχαία κείμενα ώστε δεν έβλεπαν την καθημερινή αναγέννηση της Ελλάδας και την αναβίωση στις μέρες τους του πνεύματος του ανθρωπισμού και της ιδέας της ελευθερίας τα οποία πρώτοι οι αρχαίοι Έλληνες είχαν διδάξει.
7. Οι γνώσεις και τα τεχνικά μέσα που κατέχει ο άνθρωπος σήμερα υπάρχει κίνδυνος να χρησιμοποιηθούν για την αυτοκαταστροφή του.
8. Η ανάπτυξη της πολεμικής τεχνικής που αμιλλάται την ανάπτυξη της ειρηνικής βιομηχανίας καθώς προκαλεί την απερίσκεπτη υπεροψία του ανθρώπου μας δημιουργεί την αγωνία αν τελικά ο τεχνικός πολιτισμός θα αποτελέσει ευλογία ή κατάρα για το ανθρώπινο γένος.